

Dvanaesti festival hrvatskih digitalizacijskih projekata – D-fest, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Zagreb, 4. – 5. svibnja 2023.

Dvanaesti festival hrvatskih digitalizacijskih projekata (D-fest) održan je 4. i 5. svibnja 2023. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Skup koji Nacionalna i sveučilišna knjižnica organizira od 2011. godine posvećen je digitalizaciji kulturnoga i znanstvenoga nasljeđa, sustavima za upravljanje digitalnim gradivom, digitalnim proizvodima i uslugama te promidžbi digitalizacijskih projekata. D-fest je i ove godine okupio stručnjake s izlaganjima o aktualnim temama iz teorije i prakse te prikazima projekata digitalizacije gradiva u ustanovama iz područja kulture i znanosti.

Na svečanom otvorenju skupa sudionike su pozdravile glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu Ivanka Stričević i izaslanica ministrice kulture i medija Anuška Deranja Crnokić, ravnateljica Uprave za arhive, knjižnice i muzeje.

Službeni program ovogodišnjega D-festa započeo je panel raspravom u sklopu koje je pružen uvid u projekt *e-Kultura – digitalizacija kulturne baštine*, koji provodi Ministarstvo kulture i medija u suradnji s partnerskim ustanovama (Hrvatski državni arhiv, Muzej za umjetnost i obrt, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Hrvatska radiotelevizija). Taj suradnički projekt usmjeren je razvoju nacionalne infrastrukture za upravljanje digitalnom kulturnom baštinom i osnaživanju ustanova u području digitalizacije gradiva, trajne pohrane, digitalnoga objedinjavanja i razvoja usluga. Rasprava je dala uvid u provedbu toga važnoga projekta kod svih njegovih dionika. Istaknut je niz dobrih rezultata projekta, ali se je otvoreno razgovaralo i o izazovima koji se očekuju u daljnjoj implementaciji i provedbi.

Nakon panela uslijedio je prvi tematski blok u kojem su izlaganja bila posvećena novim uslugama, razvoju u području upravljanja digitalnim gradivom i normativnim izmjenama. Prvo izlaganje pod naslovom *Novi načini prihvata i trajne pohrane obveznog primjerka digitalne građe* održale su Sofija Klarin Zadavec i Karolina Holub iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Osim prikaznoga povijesnoga pregleda upravljanja digitalnim gradivom u NSK, istaknule su i važće zakonske okvire koji definiraju obvezu trajne pohrane obveznoga primjerka digitalnoga gradiva. Predstavile su i novi modul za prihvata obveznoga primjerka eOP, koji se uspostavlja u sklopu projekta *e-Kultura*. Tematski blok nastavljen je izlaganjem *Upute za pripremu kulturne baštine za digitalizaciju kao prilog Smjernicama za digitalizaciju kulturne baštine*, koje su pripremili Matilda Justinić, Jelena Duh i Đuro Singer iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. U izlaga-

nju je predstavljen kontekst izrade Uputa za pripremu kulturne baštine za digitalizaciju te je opisana važnost koraka pripreme gradiva u postupcima digitalizacije. Nadalje, Renata Petrušić iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u izlaganju *Digitalizacija djela koja su nedostupna na tržištu u baštinskim ustanovama* prikazala je zakonsku regulativu i primjere dobre prakse drugih država u tumačenju i primjeni zakonskih odredbi koje se odnose na djela koja su nedostupna na tržištu. Nakon izlaganja posvećenih normativnim izmjenama, Maja Bodiš, Višnja Cej i Janja Maras iz Knjižnica grada Zagreba u svojem izlaganju *Aplikacije i korisnici – nove usluge Knjižnica grada Zagreba* predstavile su razvijene nove usluge za korisnike. Istaknule su važnost digitalnih usluga i aplikacija koje korisnicima omogućuju jednostavnije korištenje i veću pristupačnost knjižničnih usluga. Dragana Koljenik iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu održala je zanimljivo izlaganje *Digitalno pripovijedanje – uloga korisničkog iskustva u razvoju digitalnih sustava, proizvoda i usluga*, u kojem je objasnila važnost digitalnoga pripovijedanja te opisala faze koje su neizostavne prilikom planiranja novih digitalnih proizvoda.

Nakon kratke stanke program D-festa nastavljen je s dvjema radionicama kroz koje su predstavljeni različiti moduli i sustavi nastali u projektu *e-Kultura*. Radionicu *e-Kultura – Središnji sustav i portal digitalne kulturne baštine* vodili su Jelena Rubić iz Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Tomislav Karlović iz tvrtke Ericsson Nikola Tesla d.d. Na radionici je prikazana osnovna arhitektura IT sustava i sve komponente koje omogućuju trajnu pohranu i objavu digitaliziranoga gradiva. Radionicu *e-Kultura – Modul za izradu virtualnih izložbi* vodili su Anna-Maria Križanac iz tvrtke Ericsson Nikola Tesla d.d., Matea Kolendić iz Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske te Sofija Klarin Zadravec i Sanja Lapiš iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Radionica je obuhvaćala teorijski dio u kojem su istaknute tehničke mogućnosti sustava za izradu virtualnih izložbi, koji je dio portala *e-Kultura*, te važnost takvih alata za promoviranje digitaliziranoga gradiva. Nakon teorijskoga dijela slijedila je demonstracija izrade virtualne izložbe.

Posljednji blok prvoga dana skupa bio je posvećen pregledu projekata u području digitalizacije glazbenoga i fotografskoga kulturnoga nasljeđa. Marko Brkljačić i Ana Mihaljević sa Staroslavenskoga instituta u izlaganju *Repozitorij glagoljaškoga pjevanja Staroslavenskoga instituta u Zagrebu – digitalizacija i popularizacija zvučne baštine* predstavili su brojne projekte koji se provode u tom institutu, a kojima je cilj digitalizacija gradiva, razvoj institutskih mrežnih izvora i popularizacija hrvatskoga glagoljičkoga i glagoljaškoga nasljeđa. U nastavku, Tatjana Mihalić iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prikazala je nastanak inspirativne priče o Ivani Lang povodom 110 godina rođenja i 40 godina smrti u izlaganju *Priča o Ivani Lang: od glazbenih izvora do virtualne izložbe*. Josipa Maras Kraljević i Marija Zmajlović iz Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskoga cen-

tra Domovinskog rata održale su izlaganje *Pavo Urban, fotografska ostavština za budućnost – od analognih snimaka do e-projekta*, koje je u publici izazvalo emotivne reakcije budući da je tema digitalizacija ostavštine mladoga i talentiranoga fotografa koji je na vrhuncu svojega stvaralaštva poginuo u Domovinskom ratu. Još jedan zanimljiv projekt digitalizacije prezentirala je Zrinka Marković iz Muzejskoga dokumentacijskoga centra: *Digitalizacija dijapozitiva iz donacije profesora Tomislava Šole i online izložbe*. U izlaganju je opisala kompleksnost digitalizacije i prezentacije takvoga gradiva, kao i izazove poput datiranja i utvrđivanja lokacija prikazanih na pojedinim snimkama. Na kraju bloka Irena Šimić iz Instituta za povijest umjetnosti opisala je postupke i aktivnosti koji se provode prilikom digitalizacije fotografskih negativa toga instituta. Naslov izlaganja bio je *Od zapisa do nove digitalne slike – digitalizacija zbirke fotografskih negativa Branka Balića i Nenada Gattina*, te je istaknuto da će digitalna transformacija tih zbirki omogućiti nove oblike i metode interdisciplinarnih istraživanja.

Program drugoga dana D-festa započeo je zanimljivim predavanjima u području umjetne inteligencije i uključivanja zajednice u projekte digitalizacije. U sklopu prvoga tematskoga bloka Radovan Vrana s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održao je izlaganje pod naslovom *Digitalne zbirke i knjižnice u svijetu strojnog učenja i umjetne inteligencije* o mogućnostima uključivanja strojnoga učenja i umjetne inteligencije kako u rad knjižnica tako i u rad digitalnih zbirki i knjižnica. Kroz razne primjere projekata istaknuo je područja primjene umjetne inteligencije u knjižnicama te je naglasio važnost korištenja onih alata umjetne inteligencije koji će unaprijediti i olakšati rad knjižničara. Blok je nastavljen evokativnim izlaganjem *Aktivnosti, projekti i potencijal za primjenu umjetne inteligencije i strojnog učenja u baštinskim ustanovama* Dragane Koljenik iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. U izlaganju je dan pregled prilika, izazova i preporuka u području razvoja umjetne inteligencije i strojnoga učenja u baštinskim ustanovama. Nakon uvodnoga teorijskoga dijela, osvrnula se je na nedavne projekte i aktivnosti u tom području, s naglaskom na važnost korištenja potencijala tehnologija umjetne inteligencije i strojnoga učenja za potrebe obogaćivanja, unapređivanja i promocije digitalnih zbirki. Goran Zlodi i Tomislav Ivanjko s Filozofskoga fakulteta u Zagrebu te Danira Bilić i Petra Husain Pustaj iz Hrvatskoga športskoga muzeja pripremili su izlaganje *Mogućnosti primjene građanske znanosti u društvenim i humanističkim istraživanjima na primjeru istraživanja i opisa segmenta Zbirke fotografija Hrvatskog športskog muzeja*, kroz koje su predstavili zanimljive rezultate zajedničkoga istraživanja te su istaknuli važnosti razvijanja metodologije participativnoga istraživanja za potrebe implementacije građanske znanosti. U izlaganju *Transcribathon Zagreb 2022*. Sonja Galina iz Državnoga arhiva u Zagrebu predstavila je događaj *Transcribathon Zagreb 2022.*, koji se je odvijao u sklopu projekta *Enrich Europeana +*, pri čemu se je osvrnula na *Transcribathon* platformu, postupke organizacije događaja, probleme s kojima su se susreli pri njezovoj organizaciji te dobru suradnju s Filozofskim fakultetom

u Zagrebu. Zadnje izlaganje u prvom tematskom bloku bilo je *I moja razglednica pomaže ga tkati!* – crowdsourcing kampanja prikupljanja razglednica u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu Tamare Ilić Olujić iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. U izlaganju je bio predstavljen dobar primjer uključivanja zajednice u izgradnju digitalne zbirke kroz prikaz ciljeva, aktivnosti i rezultata kampanje *I moja razglednica pomaže ga tkati!*

U drugom tematskom bloku predstavljeni su rezultati provedenih projekata digitalizacije, uz prikaz kreativnih načina i alata za prezentaciju digitalnoga kulturnoga nasljeđa. Vedran Šerbu iz Državnoga arhiva u Dubrovniku u izlaganju *Izložba Kupanje i kupališta u Dubrovniku do početka II. sv. rata na platformi SpaceTimeLayers* govorio je o iskustvu razvitka virtualne inačice izložbe, s naglaskom na analizu korištenja aplikacije i organizacijske izazove njezina održavanja. Ivana Domanović iz Gradskoga muzeja Požega u izlaganju *Muzejska aplikacija Blago Požege* prikazala je lijep primjer predstavljanja muzejskoga gradiva zainteresiranoj javnosti kroz interaktivnu i edukativnu aplikaciju koja popularizira šetnje uz edukaciju i upoznavanje kulturnih sadržaja okoline. U nastavku programa, Ivana Artuković Župan iz Muzeja Brodskog Posavlja i Matijas Župan iz tvrtke Brodbot j.d.o.o. održali su izlaganje *Doba leda i vatre digitalizirano*, u kojem su predstavili digitalizirane 3D sadržaje izrađene u sklopu izložbe *Doba leda i vatre*, uz detaljniji opis postupaka njihova nastanka. Izlaganje Maše Zamljačanec iz Muzeja grada Koprivnice pod naslovom *Skriveno lice Koprivnice* upoznao je sudionike s inspirativnim interdisciplinarnim projektom. U tom je izlaganju bio predstavljen program koji poziva stanovnike grada Koprivnice na dijeljenje sjećanja, predmeta i fotografija radi njihova skupljanja i predstavljanja na mrežnoj stranici projekta koja čini svojevrsan digitalni muzej grada Koprivnice. Drugi tematski blok završio je izlaganjem *Mrežna stranica Kluba čitatelja vlastite prošlosti*. Maja Žebčević Matić iz Gradskoga muzeja Požega u svojem je izlaganju prikazala mrežnu stranicu projekta *Klub čitatelja vlastite prošlosti* te iznijela važnost istraživanja vlastitoga nasljeđa i međusobnoga povezivanja posjetitelja mrežne stranice putem proučavanja i korištenja digitaliziranoga gradiva uz naglasak na osjećaj pripadnosti i zajedništva.

Usljedio je dinamičan blok posvećen posterskim izlaganjima u kojem je svaki izlagač ukratko predstavio svoju temu. O projektima digitalizacije gradiva govorili su Zorica Sjekloća iz Nacionalne biblioteke Crne Gore “Đurđe Crnojević” u izlaganju *Digitalizacija Glasa Crnogoraca*, zatim Aleksandra Mikić-Grginčić, Maja Žužak Horvatić iz Gradske knjižnice “Ivan Goran Kovačić” i Iva Adžaga Ašperger iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u izlaganju *Zbirka Hinko Krapek*, potom Ana Lehocki-Samardžić i Jadranka Mlikota s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku u izlaganju *Digitalizacija hrvatske gramatikografske i paremiološke građe*, Ozana Iveković iz Zagrebačkoga kazališta mladih u izlaganju *Digitalizacijski projekti u Zagrebačkom kazalištu mla-*

dih i Zoran Perović iz Državnoga arhiva u Dubrovniku u izlaganju *Digitalizacija arhivskoga gradiva Dubrovačke Republike*. Predstavljanje razvoja digitalnih zbirki održale su Anamarija Starčević Štambuk i Mihaela Blagaić Kišiček iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u izlaganju *Obljetničarski za Maju Bošković Stulli (1922. – 2012.): uz 100. godišnjicu života i 10. godišnjicu smrti*, kao i Marija Bartolić iz Gradske knjižnice Ante Kovačića, Zaprešić pri Knjižnicama grada Zagreba i Vlasta Šolc iz Knjižnice Ivane Brlić Mažuranić pri Knjižnicama grada Zagreba u izlaganju *Digitalno nakladništvo u službi lokalne zajednice: šest godina nakladničkog niza Zaprešićki autori online*. Detaljnije o projektnim aktivnostima i istraživanjima u području digitalizacije govorile su Dolores Mumelaš, Karolina Holub i Inge Rudomino iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u izlaganju *HAWaton – srednjoškolci kao suradnici u izgradnji digitalne tematske zbirke*, kao i Joško Čaletić i Iva Niemčić iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u izlaganju *Istraživanje Lastovskog poklada – digitalna pohrana sakupljene građe*, te naposljetku Lina Šojat i Magdalena Blažić iz Instituta za povijest umjetnosti u izlaganju *Unapređenje digitalnih praksi u kataložnoj obradi knjižničkog fonda*.

U zadnjem tematskom bloku skupa nastavili su se predstavljati dojmivi projekti digitalizacije. Cvijeta Kraus, Josip Mihaljević i Irina Starčević Stančić iz Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža u izlaganju *Metodologija digitalizacije starih leksikografskih izdanja za objavu na mreži* detaljno su razložili korake digitalizacije starih leksikografskih znanja i njihove objave na mrežnoj stranici s prilagođenim funkcionalnostima za objavu strukturiranih podataka. U nastavku je Silvija Brkić Midžić iz Hrvatskoga muzeja medicine i farmacije HAZU održala izlaganje *Digitalizacija papirnatoga građe Hrvatskog muzeja medicine i farmacije HAZU*, u kojem je bilo nešto više riječi o ulozi i značenju digitalizacije u sklopu djelatnosti jednoga novoosnovanoga muzeja, pri čemu su opisani programi digitalizacije papirnatoga gradiva toga muzeja i njegova objava u virtualnim zbirkama. U sklopu izlaganja *Digitalizacija kulturne baštine iz fonda Sveučilišne knjižnice u Splitu: povijesne novine Narodni list (Il Nazionale, 1862-1920)* Ivana Dević i Andrija Nenadić iz Sveučilišne knjižnice u Splitu govorili su o projektu digitalizacije novina *Narodni list*, koji je provoden u više etapa. S obzirom na to da Sveučilišna knjižnica u Splitu čuva najpotpuniji primjerak *Narodnoga lista* u Hrvatskoj, taj je projekt iznimno vrijedan u kontekstu digitalizacije stare hrvatske periodike. Josip Strija iz Gimnazije Petra Preradovića Virovitica nastavio je tematski blok s nadahnjujućim izlaganjem *Digitalna zbirka i bibliografija Riječi mladih – pionirski pothvat digitalizacije školske knjižnice Gimnazije Petra Preradovića Virovitica*. U izlaganju su bili izneseni koraci u digitalizaciji publikacije *Riječ mladih*, uz što su istaknute razne mogućnosti u interpretaciji, predstavljanju i približavanju digitaliziranoga sadržaja zainteresiranim korisnicima, a koji ujedno daje zanimljiv pregled aktivnosti gimnazijalaca iz prošlosti.

Posljednje izlaganje na D-festu održale su Mirta Pucek i Božica Knežević iz Dječjega vrtića Grigora Viteza Zagreb pod naslovom *Misli na sebe – čitaj!* Istaknule su bogate rezultate suradnje odgojitelja, knjižničara, roditelja i djece dobivenih kroz provedbu i dokumentiranje raznovrsnih multimedijalnih projekata.

Zaključno, na ovogodišnjem D-festu sudjelovalo je gotovo 150 sudionika. Uz panel raspravu o projektu *e-Kultura* održane su i dvije radionice na tu temu te je ukupno 57 izlagača predstavilo 25 izlaganja i 10 postera. Ovogodišnji, raznovrstan program pružio je uvid u stanje i razvoj digitalizacije gradiva u Hrvatskoj te je omogućio razmjenu znanja i iskustva rastuće zajednice posvećene toj temi. Detaljnije informacije o dvanaestom D-festu i svim održanim izlaganjima objavljene su na mrežnim stranicama skupa <http://dfest.nsk.hr/>.

Iva Adžaga Ašperger, Matilda Justinić, Sanja Lapiš